

vremena i nepotrebnom uzaludnom pozivanju na početke crkvene glazbe — kako to neki među vama, glazbeno neupućeni, hoće.

2. Da završim:

Iz onoga što mi je kao povjesničaru glazbene umjetnosti poznato, Crkva je uvijek znala glazbi odrediti pravo mjesto u svakom liturgijskom činu. Nudeći skladatelju funkcionalno upotrebljiv jezični fundus i fiksirajući jasno njegov stvaralački udio u čitavom procesu odvijanja stanovitog liturgijskog čina, ona glazbenu komponentu nije svodila tek na »primjenjenu zvučnu kulisu« niti se svjesno povodila za pomodarstvom, odnosno za pošto-poto provedivom (a inače vrlo privlačnom) slobodom stvaranja. (Nje se, u spontanom neorganiziranom obliku, odrekao i sam otac moderne glaz-

be A. Schönberg te, na primjer, u atonikalnost (atonalitetnost) ili, kako je netočno nazivaju, atonalnost bio svojevremeno uveo dodekafoniju!) Crkva je točno znala magičnu moć glazbene umjetnosti i bila je svjesna da njezinom svrsishodnom primjenom može vidno utjecati i na oplemenjivanje glazbenih ukusa svojih vjernika. Zato bi bilo više nego kratkovidno danas se odreći tog iskustva za volju lakšeg pa možda i brzopletog a komotnijeg rješenja nametnutih problema. (Možda bi i o nekim takvim »rješenjima« valjalo porazgovarati na ovom mjestu?!) A ako se to ipak dogodi u današnjem i sutrašnjem trenutku hrvatske liturgijske stvarnosti — onda je (uz ostalo) zaista šteta vremena što sam ga utrošio za pripremanje pa reproduciranje ovog mog »glasnog razmišljanja«.

LADISLAV ŠABAN

Prva izdanja Beethovenovih djela u knjižnici Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu

Još 1827., u godini smrti Ludwiga van Beethovena, osnovano je u Zagrebu Glazbeno društvo, prvo ove vrste u Hrvatskoj. Dan osnutka društva početak je i njegove značajne knjižnice muzikalija, notnog arhiva, u čijim se ormarima u toku 144 godina postojanja nagomilalo veliko notno blago od neocjenjive vrijednosti s obzirom na našu glazbenu prošlost. To je i razumljivo, jer u Hrvatskoj nema glazbene knjižnice (ako izuzmemo rijetke knjižnice na jadranskoj obali) koja bi od svog početka do danas živjela svojoj svrsi u kontinuitetu od podrug stoljeća.

Vremena u svakoj knjižnici koja živi u toku većih vremenskih perioda nužno dolazi do gubitaka pojedinih dijelova fonda, u knjižnici Hrv. glazbenog zavoda ti se gubici ne javljaju u tolikoj mjeri. Veliki dio muzikalija koje su došle u knjižnicu za prvih decenija postojanja društva još su uvijek tu. Često su to prijepisi, jer su u početku iz materijalnih, a i drugih razloga, više prepisivali note negoli ih nabavljali, no ima i starih tiskanih izdanja, često bibliofilnih rijetkosti. Ova rijetka izdanja ponajčešće su dolazila u knjižnicu kao dar raznih dobrotvora, a bila su ranije njihova svojina.

Na pitanje kada se u našem gradu počela njegovati Beethovenova glazba, danas još ne možemo dati precizna odgovora. Naime, sa sigurnim podacima raspoložemo tek od trećeg decenija prošlog stoljeća, tj. od pojave stalne dnevne (pa makar u početku samo njemačke) štampe i od osnutka Glazbenog društva 1827. Plakati, programi i napokon novinske recenzije javnih koncerata u oskudnoj štampi prilično su mršavo vrelo podataka tek iz trećeg decenija 19. stoljeća. Što se je zbivalo prije toga ostajalo je u domeni privatnog života, nepoznato javnosti i ponajčešće nezabilježeno. Znajući

da je u nas uvijek bilo dobro izobraženih i glazbenih amatera, da se je u prošlosti kućno muziciranje vrlo njegovalo, pretpostavljam sam gotovo sa sigurnošću da je posredstvom ovih amatera i Beethovenova glazba rano ušla u domove našega grada i zauzela vidno mjesto u životu zagrebačkih glazbenih krugova.

Vrijedno je spomenuti da je bilo naših ljudi koji su došli neposredno u dodir s Beethovenom; neki od njih ušli su za sva vremena u glazbenu povijest. Nije teško pogoditi da su ove osobe bile pripadnici aristokracije, koja je zimi rado boravila u Beču. Pojedini članovi hrvatskih velikaških kuća, u kojima već od 18. st. možemo pratiti živu glazbenu djelatnost, približili su se velikom majstoru bilo da su ga pridobili kao učitelja klavira svoje djece ili su pak kroz društvene susrete postepeno ulazili u krug izabраниh majstorovih prijatelja.

Beethovenova učenica, koliko se danas zna, bila je mlada grofica Barbara (Babetta) Keglević, udata kasnije za kneza Odeskalchija. Njoj je Beethoven posvetio čak četiri klavirska opusa i time joj osigurao besmrtnost. Ta djela su klavirska sonata op. 7 u Es duru, I. koncert za klavir i orkestar u C duru, Varijacija u F duru op. 34, te Varijacija na Salierijevu temu (bez naznake opusa).

U krug Beethovenovih prijatelja i prijateljica ide grofica Ana Marija Nitzky udata Erdödy, posjednica danas nestalog dvora i posjeda Paukovec nedaleko Zeline. S njom su prijateljske veze bile dužboke i dugotrajne, o čemu je sačuvano mnogo pisama. I grofici Erdödy Beethoven je posvetio više djela.¹ Da li je bilo i drugih ličnosti koje su, makar samo prolazno došle u dodir s velikim majstorom, ne bi se više moglo sa sigurnošću tvrditi.

Prvo se Beethovenovo djelo u Zagrebu u javnosti javlja s prvim javnim koncertom Glazbenog društva 18. travnja 1827. Tada je izveden jedan dio Beethovenova Septeta op. 20. Priznati valja da se još prilično dugo neće često susretati Beethovenova djela na rasporedima naših javnih koncerata. To je razumljivo ako se ne zaboravi da naše domaće izvodilačke snage dugo vremena nisu bile po tehničkoj spremi dorasle težini izvođenja Beethovenovih djela. Mislim da će biti prilično točno ako kažem da se u ranija vremena u Zagrebu Beethovenova više (privatno) sviralo negoli (javno) izvodilo.

Indirektno vrijedne podatke o glazbenom životu u Zagrebu daje sačuvana Inventarska knjiga knjižnice Hrv. glazbenog zavoda, započeta još 1831. U nju su u prošlosti revno upisivali svaku primovnu knjižnice, često popraćenu zabilježkom godine kada je djelo nabavljeno, odnosno, pribilježeno je ime darovatelja, ako je djelo bilo darovano. Na taj način susrećemo često poznata imena našeg javnog političkog, kulturnog ili vjerskog života ljudi, koji su se iskazali u prošlosti kao darovatelji i prijatelji Glazbenog zavoda. Među ovim djelima ima znatan broj takvih koja već na prvi pogled odaju veliku starost, pa se opravdano postavlja pitanje ne radi li se kod tih muzikalija o prvim izdanjima uopće, odnosno starim i suvremenim izdanjima. Što se Mozartovih djela tiče, Artur Schneider u svoje je vrijeme pokazao da takvih ima.² No njegov primjer više nitko kasnije nije slijedio pa možemo reći da dragocjeni fond muzikalija Hrv. glazbenog zavoda još uvijek nije stručno opisan, a ni istražen. Od kolike važnosti će biti ovakva studija pokazat će, kao primjer, ovaj moj rad, bar što se tiče Beethovenovih djela.

Na štampanim notama u pravilu (osobito u davni ni) tiskari nisu označavali godinu izdanja. Za točno utvrđivanje vremena kada je koji notni primjerak tiskan danas već postoji lijep broj pouzdanih priručnika. Za Beethovenova djela najiscrpniji i najpouzdaniji je priručnik kapitalno djelo Kinskoga i Halma »Thematisch-bibliografisches Verzeichnis aller vollendeten Werke Ludwig van Beethovens« (izašlo 1959. u Münchenu u nakladi Henle). Ovo je djelo svojom temeljitošću zasjenilo ranije važan priručnik R. Eitnera »Biographisch-bibliographisches Quellenlexikon der Musik und Musikgelehrten« (Leipzig 1899—1904, i u kasnijim izdanjima), bar što se tiče Beethovenovih djela, o kojima su podaci daleko od potpunosti.

U najnovije vrijeme izlazi niz važnih knjižničkih priručnika u obliku monografskih svezaka o starim bečkim nakladničkim kućama, s popisima svih poznatih izdanih djela. To su A. Weinmanna »Beiträge zu Geschichte des Alt-Wiener Musikverlages« (većinom izašlo kod kuće Universal u Beču). Do sada su izašle edicije kuća Artarie, Spine, Hoffmeisters, Cappia, Molloa, Mechettia, kuće Bureau des Arts et d'Industrie itd. Važno je da u tim popisima nalazimo uvijek naznaku tiskarske numeracije nekog djela, pomoću kojih možemo identificirati neki notni svezak i također odrediti vrijeme njegova štampanja.

Proučavajući stara izdanja Beethovenovih skladba u knjižnici Hrv. glazbenog zavoda našao sam da ona ima 24 djela u izvornom (prvom) izdanju, četiri djela koja su štampana istovremeno s prvim izdanjem (iako obično radi razlike od mjesec dana nisu priznate kao prva izdanja), te dvadesetak a i više (za njemačke i ostale evropske nakladne kuće ili još nema sličnih iscrpnih priručnika ili takvih bar kod nas za sada nema) djela koja su štampana još za majstorova života, a izašli su prije g. 1822. Neka od ovih još je revidirao i ispravio sam majstor, kako piše na notama.

Muzikalijama Hrv. glazbenog zavoda pribrojio sam i dva djela koja su također prva izdanja, a nalaze se u depozitu Udina-Algarotti (u pohrani kod Hrv. glazbenog zavoda, inače vlasništvo stolne crkve u Krku). Zapravo u ovoj zbirci svega ima šest Beethovenovih djela koja su prva izdanja, no četiri od ovih posjeduje i knjižnica Hrv. glazbenog zavoda pa u tom smislu ne znače daljnju primovu. Ova stara izdanja bila su nedavno u povodu 200. obljetnice Beethovenova rođenja kao vrijedni spomenici kulture izložena u dva maha našoj javnosti, jednom na izložbi koju je priredio Muzej grada Zagreba, a odnosila se na izvođenje Beethovenovih djela u gradu Zagrebu, drugi put u vitrinama predvorja koncertne dvorane Hrv. glazbenog zavoda.

Podatke koje sam sakupio priređujući materijale za ove izložbe iznosim ovdje držeći da će u više pravaca biti zanimljivi za povijest naše glazbene kulture.

Namjerno sam izostavio detaljno navođenje cijelih tekstova naslovnih stranica svakog pojedinog djela jer nijedno od ovih nije unikat tj. u nauci do sada nepoznato. Sva su djela vrlo točno opisana u spomenutom djelu Kinskoga i Halma. Ovdje sam se zadržao više kod datacije izdanja jer su za naše svrhe zanimljivije kao podaci.

(Tumač kratica. Ei = Eitner, Quellenlexikon; K-W = Kinsky-Halm, nav. djelo; W = Weinmann, nav. djelo uvijek se odnosi na nakladnika o kojem je upravo riječ. Broj uz kraticu imena oznaka je stranice. — HGZ = Hrv. glazbeni zavod; sign. i broj koji slijedi oznaka je pod kojom se djelo nalazi u knjižnici.

Tonaliteti skladba označeni su velikim slovom (za dur) i malim (za mol). Podaci o nabavci ili vlasniku uzeti su iz stare inventarske knjige knjižnice HGZ/.

a) DJELA ZA KLAVIR

1. Tri sonate za klavir op. 2 br. 1, 2 i 3 (f, A, C). Posvećene Beethovenovu učitelju Josefu Haydnu. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo mjeseca ožujka 1796., broj 614 naklade. — (v. Ei I/410, K-H 8, W 42; HGZ sign. 406) — Na notama vlastoručni potpis Jurja Haulika, zagrebačkog (nad)biskupa. Darovao 1892. Franjo Gašparić, zagrebački kanonik i pom. biskup.

2. Sonata za klavir op. 7 u Es duru, nastala 1796—7, posvećena grofici Barbari Keglević-Odescalchi. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo mj. listopada 1797., pod br. 713. — (v. Ei I/410; K-H 16; W 46. — HGZ sign. 407). — Dar Franje Gašparića 1892.

3. Tri sonate za klavir op. 10 br. 1, 2 i 3 (c, F, D), nastale 1796-98., posvećene grofici Ani Margareti Browne. I. izdanje J. Edera u Beču, izašlo rujna 1798., broj 23. — (Ei I/410; K-H 24; W 3. — HGZ sign. 408) — Darovao Franjo Gašparić 1892.

4. Velika sonata za klavir op. 106 (Hammerklavier), nastala 1817—18., posvećena nadvojvodi Rudolfu, kardinalu i nadbiskupu u Olomoucu, ranije Beethovenovu učeniku. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo mj. rujna 1819., pod br. 2588. — (v. Ei I/414; K-H 2945; W 119. — HGZ sign. 415) — Darovao Franjo Gašparić 1892.

5. XII varijacija za klavir u A duru na temu ruskog plesa iz Wranitzkyjeva baleta »Das Waldmädchen«. Zanimljivo je da je Wranitzky temu dobio od poznatog hrvatskog guslača i skladatelja Ivana Mane Jarnovića koji je u toku svog nemirnog života boravio i u Rusiji i ondje napokon i umro. Djelo je skladano jeseni 1796. i posvećeno grofici Ani Margareti Browne. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo travnja 1797., pod br. 696. — (v. Ei I/410; K-H 521; W 45. — HGZ sign. 529) — Darovatelj nije poznat.

6. V varijacija za klavir u D duru na engleski napjev »Rule Britannia«, nastala 1803., bez posvete. I. izdanje izašlo mjeseca lipnja 1804. u Beču kod »Bureau des Arts et d'Industrie« pod br. 406. — (Ei I/412; K-H 532; W 235. — HGZ sign. 535) — Na notama potpis biskupa Jurja Haulika. Dar Franje Gašparića.

7. Poloneza za klavir u C duru op. 89., nastala 1814., posvećena ruskoj carici Jelisaveti Aleksejevnoj. I. izdanje kuće P. Mechetti u Beču, izašlo ožujka 1815, pod br. 382. — (v. Ei I/412; K-H 247; W 11. — HGZ sign. 537) — Dar Franje Gašparića.

b) KOMORNA GLAZBA

8. Tri sonate za violinu i klavir op. 12 br. 1, 2 i 3 (D, A, Es), nastale vjerojatno 1797—98., posvećene dvorskom kapelniku u Beču A. Salieriju, neko vrijeme također Beethovenovu učitelju. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo prosinca 1798. ili siječnja 1799., pod br. 793. — (v. Ei I/410; K-H 28; W 49. — HGZ sign. 4404) — Dar Franje Gašparića 1892.

9. XII varijacija za violinu i klavir u F duru na temu iz Mozartove opere »Figarov pir«, nastale 1792—93., posvećene Eleonori v. Breuning. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo srpnja 1793, kao br. 437. — (v. Ei I/410; K-H 483; W 34 — HGZ sign. 1790) — Na notama vlastoručni potpis Jurja Haulika. Dar Franje Gašparića 1892.

10. Dvije sonate za violončelo i klavir op. 5 br. 1 i 2 (F, g), nastale 1796. u Berlinu, napisane za prvoga violončelistu dvorske kapele Pierra Duporta. Posvećene pruskom kralju Friedrichu Wilhelmu II, nećaku i nasljedniku kralja Friedricha Velikog. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo veljače 1797. pod br. 689. — (v. Ei I/410; K-H 13; W 45 — HGZ sign. 4503) — Dar Franje Gašparića 1892.

11. Serenata za violinu, violu i violončelo op. 8, nastala vjerojatno 1796—97., bez posvete. I. izdanje Artarie u Beču izašlo listopada 1797. kao br. 715. — (v. Ei I/410; K-H 18; W 46 — HGZ sign. 3732; isti primjerak i u zbirci Udina-Algarotti sign. XXVI-JJ) — Dar Pere Budmanija, sveuč. profesora i akademika, do 1907. agilnoga člana ravnateljstva HGZ-a.

12. Trio za violinu, violu i violončelo op. 3, nastao 1792. u Bonnu, bez posvete. I. izdanje Artarie u Beču, izašlo proljeća 1796. kao br. 626. — (v. Ei I/410; K-H 9; W 42 — HGZ sign. 3728 i zbirka Udina-Algarotti sign. XXVI-GG) — Darovatelj nije poznat.

13. Serenata za flautu, violinu i violu D dur op. 25, nastala vjerojatno oko 1795—96., bez posvete. I. izdanje kuće Cappi u Beču, izašlo proljeća 1802. kao br. 881. — (Ei I/411; K-H 61; W 3 — HGZ br. 3728). Darovatelj nije poznat.

14. Trio za klavir, klarinetu ili violinu i violončelo u Es duru op. 38, ustvari Beethovenova vlastita preradba Septeta op. 20, nastao 1802—3., posvećen dru. med. Adamu Schmidtu, liječniku koji je zimi 1801—2. bio

Beethovenov zdravstveni savjetnik. I. izdanje izašlo siječnja 1805. u Beču u »Bureau des Arts et d'Industrie« kao br. 203. — (Ei I/412; K-H 94; W 227; — HGZ sign. 4369) — Na notama potpis Jurja Haulika. Također dar Franje Gašparića.

15. Tri kvarteta za gudače op. 59 (F, e, C), posvećena knezu A. K. Razumovskom, nastala 1805—6. Razumovski je bio Beethovenov naročiti pokrovitelj, inače ruski poslanik u Beču. I. izdanje, izašlo siječnja 1808. u Beču kod »Bureau des Arts et d'Industrie« kao br. 580, 584 i 585. — (Ei I/412; K-H 141; W 241 — HGZ sign. 3387 i u zbirci Udina-Algarotti sign. XXI-L) — Darovatelj nije poznat.

16. Gudački kvartet op. 131 (cis), nastao 1826., posvećen feldmaršal-lajtnantu barunu Stutterheimu u znak Beethovenove zahvalnosti što je njegova nećaka Karla nakon poznatog neuspjelog pokušaja samoubojstva smjestio među časnike pukovnije »Nadvojvode Ludwiga«, kojoj je bio pokrovitelj. I. izdanje (dionice) izašlo lipnja 1827. tj. poslije Beethovenove smrti u Mainzu kod Schotta kao br. 2628. — (Ei I/415; K-H 398) — Iz depozita Udina-Algarotti, sign. XXI-N.

17. Velika fuga op. 133 za gudački kvartet, nastala 1825., posvećena kardinalu nadvojvodi Rudolfu. I. izdanje (dionice) Artarie u Beču, izašlo svibnja 1827. — dakle poslije Beethovenove smrti —, kao br. 877. — (Ei I/415; K-H 404; W nema) — Iz depozita Udina-Algarotti, sign. XXI-P.

c) DJELA ZA ORKESTAR

18. III. simfonija u Es duru op. 55 (Eroica), nastala 1803—4., posvećena knezu F. J. Lobkowitzu. I. izdanje (dionice) izašlo listopada 1806 u Beču kod »Bureau des Arts et d'Industrie« pod br. 512. — (Ei I/412; K-H 128; W 239 — HGZ sign. 7357) — Darovao mjeseca svibnja 1828. Gustav barun Prandau, prvi predsjednik Glazbenog društva.

19. IV. simfonija u B duru op. 60, nastala 1806, posvećena grofu Franzu Oppersdorffu. I. izdanje (dionice) iz 1808, izašlo kod »Bureau des Arts et d'Industrie« u Beču pod br. 596. Sačuvale su se dionice gudača. — (Ei I/413; K-H 143; W 242 — HGZ sign. 7360) — Darovao barun Gustav Prandau mjeseca svibnja 1828.

20. VII. simfonija u A duru op. 92, nastala 1811—12., posvećena grofu Moritzu v. Friesu. I. izdanje (partitura), izašlo mjeseca studena 1816. u Beču kod S. A. Steinera kao br. 2560. Noviji uvez. — (Ei I/414; K-H 256; — HGZ sign. 7365). — U staroj inventarskoj knjizi kao darovatelj upisan je Ferdinand v. Wiesner aus Samobor tj. Ferdo Livadić, kako se je kasnije prozvalo. Ovu i neke druge partiture Livadić je darovao knjižnici odmah po osnutku društva mjeseca travnja 1827.

21. »Weelingtons Sieg oder die Schlacht bei Vittoria«, prigodno djelo za orkestar u kome se opisuje Wellingtonova pobjeda nad Napoleonom. Djelo je nastalo jeseni 1813., posvećeno engleskom regentu Georgeu, kasnijem kralju Georgeu IV. — I. izdanje (dionice) S. A. Steinera u Beču iz g. 1816., br. 2363. — (Ei I/414; K-H 251; — HGZ sign. 7501) — Darovao Gustav Prandau 1828.

22. Velika uvertira u C duru op. 115 (»Zur Namensfeier«), nastala 1814—15., posvećena knezu A. H. Radzivilu. I. izdanje (dionice) izašlo u Beču mjeseca travnja 1825. kod S. A. Steinera, br. 4681. — (Ei I/414, K-H 331 — HGZ sign. 7255) — U Beču 1830. nabavilo Glazbeno društvo.

23. Uvertira »König Stephan« op. 117, napisana još 1811. za otvorenje kazališta u Budimpešti za istoimeno Koztebueovo djelo. I. izdanje Steimer-Haslinger u Beču srpnja 1826., br. 4691. — (K-H 337 — HGZ sign. 7254) — Darovao 1830. zagrebački biskup i pokrovitelj društva Aleksandar Alagović. — a) U knjižnici HGZ-a postoji isto djelo i u suvremenoj udezbji za 4 ruke K. A. Winkhlera, tiskano 1826. U Beču kod Mechettia kao br. 1260. K-H 340, W 28 — HGZ sign. 1405). Darovatelj nije poznat.

24. »Meeresstille und Glückliche Fahrt«, kantata na Goetheove tekstove za zbor i orkestar op. 112, nastala 1814—15, posvećena pjesniku. I. izdanje (dionice), izašlo veljače 1822. u Beču kod S. A. Steinera, br. 3838—40. (Ei I/414; K-H 321 — HGZ sign. 5802) — Vlastita nabavka zagrebačkog Glazbenog društva iz g. 1828.

d) ISTOVREMENA IZDANJA

1. Sonata za klavir op. 110 u As duru, nastala 1821., bez posvete. Naše izdanje tiskano u Beču rujna 1822. kod Cappi i Diabellia, br. 1141, dakle iste godine kad i I. izdanje. — (K-H 316 — HGZ sign. 416). — Na notama je potpis Jurja Haulika. Darovao F. Gašparić 1892.

2. VI varijacija u F duru na vlastitu temu op. 34, nastala 1802., posvećene Barbari Keglević-Odescalchi. — Naše izdanje, tiskano u Beču kod Cappia pod br. 1030, izašlo iste godine kad i I. izdanje (Breitkopf i Haertel u Leipzigu travnja 1803). — (K-H 86; W 9 — HGZ sign. 536). — Darovatelj nepoznat.

3. Fantazija za klavir solo u H duru op. 77, nastala 1809., posvećena grofu Franzu Brunswicku. I. izdanje izašlo mjeseca studenoga 1810. u Leipzigu kod Breitkopfa i Haertela; naše je izdanje izašlo već idućeg mjeseca iste godine, dakle skoro istovremeno, u Beču kod Artarie, br. 2124. — (K-H 208; W 100; — HGZ sign. 538). — Dar Franje Gašparića, 1892.

4. Kvartet za gudače op. 74, nastao 1809., posvećen knezu F. J. Lobkowitzu. I. izdanje izašlo studenoga 1810. u Leipzigu kod Breitkopfa i Haertela; naše izdanje izašlo u Beču kod Artarie već u prosincu iste godine, kao br. 2128. — (K-H 198; W 101 — HGZ sign. 3388). — Darovatelj nije poznat.

Među ostalim starim izdanjima Beethovenovih skladba u knjižnici ima više od dvedesetak takvih za koje sam mogao pomoću priručnika utvrditi da su štampana još za života Beethovenova. No ovaj broj će biti vjerojatno i veći kad se bude moglo doći do podataka o izdanjima njemačkih i drugih nakladničkih kuća. Među do sada utvrđenim djelima ove skupine sva su štampana prije 1822. godine. Tu ima više opusa varijacija za klavir; VII varijacija na napjev iz Winterove opere »Das unterbrochene Opferfest« (na notama je potpis Jurja Haulika), VIII varijacija na temu iz Süßmayerove opere »Soliman« te VI lakih varijacija na švicarsku temu. Tu je Veliki kvintet za gudače op. 29, djelo posvećeno grofu Friesu, a izdanje je kuće Mollo u Beču s izričitom napomenom da je djelo revidirao sam autor (darovao 1853. Stjepan Jelačić-Bužimski). Lijepo je izdanje i prvih triju (od šest) gudačkih kvarteta op. 18, izdanje iz 1808., zatim 3 trija op. 9, izdanje Artarie iz 1818., pa klavirski trio op. 11 (II. izdanje kuće Mollo, iza 1804.), pa opet 3 trija op. 1, koje je izdanje pretpisak originalnih ploča prvog izdanja Artarie iz 1795. s lijepom naslovnom stranom (nose potpis Jurja Haulika, a dar su kao i sve slične note knjižnice Franje Gašparića). Napokon ne manjka ni poznata »Kreutzerova sonata« za violinu i klavir op. 47. (izdanje iz 1810) koja je također bila u posjedu Jurja Haulika, kako svjedoči njegov potpis na notama, dar Franje Gašparića.

Ima tu još različitih aranžmana Beethovenovih popularnih skladbi, naročito poznatoga Septeta op. 20. Neka od ovih izdanja izašla su čak neposredno po izlasku iz štampe prvog izdanja; dokaz uolikoj su mjeri tadašnji amateri tražili i cijenili ovakva izdanja. I sam Beethoven je u više navrata pravio aranžmane svojih djela.

Sve ove muzikalije imadu osim svoje bibliofilne i posebnu kulturno-povijesnu vrijednost kao dio kulturnog života grada Zagreba. Bez obzira jesu li ove muzikalije služile za javno izvođenje ili nisu, one su u svoje vrijeme bile svirane, osobito one koje su došle u knjižnicu kao darovi dobrotvora. Činjenica da među ovim notama ima toliki broj prvih izdanja dokazuje da su ta djela zagrebački amateri već vrlo rano nabavljali i, dakako, svirali. Takvih je djela ranije sigurno bilo daleko više, ako se uzme u obzir koliko knjiškog blaga u toku jednog i po stoljeća propada.

Ako uočimo da je od ovdje prikazanih muzikalija 9 djela izašlo krajem 18. stoljeća, 6 djela u prvom, 4 u drugom, a 5 djela u trećem deceniju 19. stoljeća (a najdalje do 1827.), pa ako dopustimo vjerojatnost da nisu baš odmah po izlasku iz štampe ova djela doprla do Zagreba, ipak možemo uzeti kao vrlo vjerojatan podatak da su se već oko god. 1800. u Zagrebu izvodila Beethovenova djela i otada se nije prestalo s njihovim izvođenjem, pretežno dakako — a tako sam već ranije rekao — u privatnom krugu, po građanskim kućama, velikaškim palačama ili dvorovima, na dvoru zagrebačkih biskupa ili u kurijama kanonika. Prema tome pojavu Beethovenovih djela u Zagrebu smijemo kao sigurnu staviti bar 26 godina prije izlaženja zagrebačkih novina i javnog registriranja ovakvih izvedaba.

Sve ovo nuka nas da uočimo kako mali provincijalni gradić Zagreb na početku 19. stoljeća i nije bio u tolikoj mjeri po kulturnom životu koji se u njemu odvijao »provincijal«, kako smo često brzopleto spremni misliti. Život u Zagrebu i nije u tolikoj mjeri u to vrijeme zaostajao za životom u prijestolnici, Beču, već su zbivanja u našim, doduše dosta uskim krugovima, ipak prilično držala korak s važnijim zbivanjima u kulturi onoga vremena.

U gradu u kojem su biskupi muzicirali (Haulik je nedvojbeno vješto svirao klavir, kako se vidi po notama iz njegova privatnog vlasništva), kanonici bili duša promicanja glazbe (Gašparić je toliko zaslužan za razvitak i napredak Glazbenog zavoda da zaslužuje poseban osvrt njegovo djelovanje u Glazbenom zavodu kroz punih 42 godine), visoki upravni i politički činovnici, sveučilišni profesori i znanstveni radnici, umjetnici i ostala inteligencija djeluju kao podupiratelji različitih djelatnosti na polju kulture i nauke, ni glazbeni život nije mogao zamrijeti kao što je od vremena do vremena zamirao po našim ostalim gradovima, već je uvijek uspijevalo da se opet oživi taj život kada bi nastupila opasnost da zamre zbog opadanja zainteresiranosti građana.

Entuzijasti glazbe uvijek su, iz svojih redova građana nastojali da podrže glazbeni život grada Zagreba. Na popisima članova Glazbenog zavoda susrećemo brojna ugledna imena naše povijesti i javnoga života u prošlom i ovom stoljeću.

Sačuvane muzikalije u knjižnici Hrvatskog glazbenog zavoda dokaz su i vrijedan dio naših kulturnih nastojanja kroz jedno dugotrajno razdoblje. Njihovo postojanje, upotpunjeno i potkrijepljeno arhivskim podacima, dokaz je i svjedok glazbenog života u ovome gradu i u razdoblju za koje do sada nismo imali podataka ni dokaza ili bar nismo bili svjesni da ih posjedujemo.

BILJEŠKE

¹ Schneider dr A. Neostvaren boravak Beethovena u Hrvatskoj. Zagreb 1942 (separat iz Sv. Cecilije).

² Isti, Mozartiana u Zagrebu. Zagreb 1941 (separat iz Sv. Cecilije).